

Tilhører Fremtiden Bimetalismen?

Indledning til en Diskussion i Nationaløkonomisk
Forening den 18. Februar 1897.

Af

H. L. Bisgaard,
cand. mag.

Hvad der gør Spørgsmaalet om Bimetalismen aktuelt igen, er dels Ruslands Overgang til Guldmøntfoden og de store Guldophobninger i den russiske Bank, som denne Overgang har givet Anledning til, dels Situationen i Amerikas Forenede Stater, efter det sidste Præsidentvalg, dels endelig Indvarslingen af nye Møntkonferencer fra fransk og amerikansk Side. Det er jo mere end en Gang blevet spaaet af Bimetalister, at hvis Nordamerika, tvunget af Omstændighederne, skulde beslutte sig til at følge Europas Exempel og gaa over til Guldmøntfoden, saa vilde den monetære Situation tilspidse sig saaledes, at der maatte ske en Forandring. Havde Verden før lidt af Guldangel — og det har den jo efter Bimetalisternes Mening — saa maatte den ved Amerikas Overgang til Guldfoden komme til at lide deraf i den Grad, at det nuværende System maatte falde. Dette System maatte styrte sig selv. Og den eneste Udvej til at slippe ud af

Misèren, maatte da blive den, at man tog Sølv til Naade igen, paany gjorde det til Hovedmøntmetal — jævnsides med Guldet, det vil sige: indførte den internationale Bimetalisme.

Amerikas Overgang til Guldmøntfoden maatte med andre Ord komme til at danne Overgangen til Indførelsen af Dobbeltmøntfoden i hele den civiliserede Verden.

Nu da Verden netop staar overfor en saadan Eventualitet som den omtalte, kan man altsaa være berettiget til at rejse Spørgsmaalet:

Tilhører Fremtiden Bimetalismen?

Der er et gammelt Ord, der siger, at det er af Fortiden, man skal øse sin Viden med Hensyn til Fremtiden. Men ser man paa den aller nærmeste Fortid, o: de sidste 24—25 Aar, saa rejser sig strax dette nye Spørgsmaal: Hvad lærer denne Fortid os? — Og herom kan Meningerne være delte. Man vil nemlig i disse Aar paa det monetære Omraade kunne spore to — hinanden modsatte — Bevægelser. Den ene er Meningernes, Anskuelsernes, de fromme Ønskers Bevægelse; den anden er de nøgne Kendsgerningers. Den ene er Theoriens, den anden Praxis's. Og man kan rolig paastaa, at aldrig har Theori og Praxis divergeret mere end i dette Tilfælde. Hvad den første angaar, synes det unægtelig, at Bimetalismen her har faaet Overtaget. Selv i Guldmøntfodens Fødested, England, har der jo hævet sig vægtige Røster til Fordel for Indførelsen af Bimetalismen, og man har her Exempler paa, at Tilhængere af Guldmøntfoden har om-

vendt sig til Bimetalismens Lære*). At denne ved sine Forkæmperes ihærdige Agitation har vundet Tilhængere i Mængde rundt om i Verden, er utvivlsomt ligeledes Tilfældet. Ganske vist forekommer der ogsaa Exempler paa Frafald fra Bimetalismen — Conrad i Tyskland**) — ; men som Helhed maa det unægtelig indrømmes, at denne nu staar med en ganske anderledes stor Stab af tænkende Talsmænd og troende Tilhængere, end Tilfældet var i Tiden omkring 1870.

Anderledes med Guldmøntfoden. Den har sine Talsmænd ganske vist — mange og dygtige Talsmænd; men Proselyter — i al Fald udenfor den videnskabelige Verden — det hverver den ikke. Snarest er det maaske tvivlsomt, om dens Tilhængeres Tal nu er saa stort som for 25 Aar tilbage.

I Theorien bærer det altsaa henimod Bimetalismen. I Theorien er det Sølv, der har Overtaget? Men i Praxis?

Ja her møder os et ganske andet Billede. — Jeg behøver ikke her at genfortælle Demonetiseringens Historie, den, hvis første Kapitel er den tyske Lov af 4. Decbr. 1871, og hvis sidste er Ruslands Overgang til Guldmøntfoden — hvis det da ikke bliver de Forenede Staters eller Indiens. Det er nok at minde herom for at faa den Kendsgerning slaaet fast, at i Praxis er det Monometalismen, det vil sige: Guldet, der har baaret Sejren hjem, og det til den Grad, at der nu ikke længer er et eneste Land i hele den

*) Mr. Leonard Courteny, »chairman« ved Herschellkommissionen af 1886. Se Walker: »International Bimetalism« Side 215, Noten.

**) Wissenschaftliche Gutachten über die Währungsfrage, Side 33.

civiliserede Verden, hvor Bimetalismen er det raadende Princip.

Spørgsmaalet er altsaa dette: Er det af Theorien eller af Praxis, at man skal drage Konsekvenser med Hensyn til Fremtiden?

For at kunne besvare dette Spørgsmaal vil jeg tillade mig at gaa noget længere tilbage i Tiden, i korte Træk skitsere — men ogsaa kun skitsere — den historiske Udvikling, saaledes som den former sig for mine Øjne, og saa se de sidste Tidens Udvikling i Sammenhæng hermed. Det vil da vise sig, tror jeg, at de sidste Aars Møntlovgivning danner en naturlig — om end en noget brat, en noget hovedkulds kommende — Fortsættelse af den almindelige Udvikling. Der er nemlig — for mig i al Fald — ikke nogen Tvivl om, at denne peger mod Guldets. Vi saa det i det gamle Rom: »Romerne brugte først Kobber og efter Aar 269 f. K. Sølv; men under det romerske Kejserdømme blev en Guldmøntfod almindelig, og Sølv og Kobber blev reduceret til Mønter af nominal Værdi*.) — Vi har set det samme i Perioden efter Roms Fald og til vore Dage. Vi har set det i hvert enkelt Land for sig. Og denne Udvikling synes mig den naturlige: Gennem mer eller mindre primitive Omsætningsmidler naar Mennesket efterhaanden til kun at benytte Guld og Sølv som saadanne — af Grunde, som ere kendte, og som jeg derfor ikke skal gaa nærmere ind paa. — Af de to Metaller er det nu fra først af Sølv, der kommer til at spille den dominerende Rolle som Pengestof. Dels optræder det jo i større Mængde end

*) Gibbins: The History of Commerce in Europe.

Guldet og kan derfor spredes over en større Flade. Dels svarer det paa Grund af sin mindre specifikke Værdi bedre til den mindre udviklede Handel og til de forholdsvis smaa enkelte Omsætninger. Guldet er for kostbart og for sparsomt til Stede til, at det endnu kan gøre sig gældende. Optræder det i Møntform, er det sædvanligvis kun som Handelsmønter uden noget bestemt Forhold til Sølv. Dette er altsaa det egentlige Pengestof. Sølv mønten er ikke alene Omsætningsmiddel, men ogsaa Værdimaal. Guldmønten er kun Omsætningsmiddel.

Men ganske de samme Grunde, som førte til, at Guld og Sølv blev Omsætningsmidler, maa nødvendigvis paa mere fremskredne Stadier i Udviklingen føre til, at man indenfor de to ædle Metaller vælger Guldet. Naar Handelen bliver en Verdenshandel, og de enkelte Transaktioner saa store som Tilfældet har været i dette Aarhundrede, maa der saa meget Sølv til at besørge Omsætningen, at dettes Mængde snarest bliver generende. Dets lave specifikke Værdi er det nu imod. Det gaar nu med Sølv, ganske som det tidligere gik med Kobberet: det skydes til Side af Omsætningen. Ikke alene Handelsmanden, ogsaa alle andre, ønsker at blive de store, tunge, lidet værdifulde Sølv mønter kvit. Guldets større Værdi lader nu dette Metal komme til dets Ret, og paa Grund af sin voxende Mængde er det i Stand til at gøre denne Ret gældende. Forholdet skifter nu Karakter. De ædle Metaller skifter Position. Guldet bliver det foretrukne Betalingsmiddel. Sølv trænges tilbage.

Langsomt og gradvis følger Lovgivningen i den naturlige Udviklings Spor. Man begynder med at gøre

Guldet til lovlig Betalingsmiddel ved Siden af Sølvets og ender med at lade det fortrænge dette. Englands Lovgivning er et interessant Exempel herpaa. Fra 1257 til 1664 sættes Guldmønterne ved forskellige Proklamationer i et efter Metallernes indbyrdes Værdi vekslede Forhold til Sølvets. Endnu er det dog dette Metal, der er Standardmetallet. Fra 1664 til 1717 udkommer ingen Proklamationer, Guldet maa selv finde sin Værdi i Forhold til Sølvets, og England har i denne Tid en ren Sølv møntfod. Men 1717 fixeres atter Forholdet, idet 1 £ sættes = 21 Shilling, og Guldet gøres til lovligt Betalingsmiddel efter dette Forhold ved Siden af det hvide Metal. Englands Møntfod er nu den dobbelte. 1774 følger en Indskrænkning i Sølvets Betalingsevne, idet det bestemmes, at Sølvets for Summer over 25 £ kun skal være lovligt Betalingsmiddel efter Vægt. Og endelig følger saa 1816 Englands Overgang til Guldmøntfoden. Fra nu af er det Guldet, der er Pengestof, \circ : Omsætningsmiddel og Værdimaal, medens Sølvets er reduceret til Omsætningsmiddel for smaa Omsætninger, \circ : det er blevet Skillemønt.

At det netop blev Verdens første Handelsnation, der først gjorde dette Skridt, er selvfølgelig ikke tilfældigt, men kun i Overensstemmelse med den naturlige Udvikling og tillige ganske betegnende for dennes Karakter.

Denne Udvikling taler altsaa til Gunst for Guldet. Den taler til Fordel for de sidste Tidens Møntlovgivning. Men er den endt hermed? Er Guldmøntfoden i den nuværende Betydning af dette Ord Udviklingens Endemaal? — Det vilde være meningsløst at tro det.

Jævnside med den Bestræbelse, der har været i

Samfundsøkonomien, efter at gøre Guldet til Hovedmøntmetal, har der været en anden — en Bestræbelse, hvis Maal endnu mere vil være at overflødiggøre Sølvet og umuliggøre Bimetalismen. Det er en Bestræbelse efter at skille Pengenes to Funktioner ad. Pengene er jo paa en Gang Værdimaal og Omsætningsmiddel. Det, der efter min Mening foregaar i vore Dage, er nu dette, at Guldet, samtidigt med at det gøres til Standardmetal, er i Færd med at kaste sin Egenskab af Omsætningsmiddel af sig for for Fremtiden kun at optræde som Værdimaal. Mer og mer trækker det sig ud af Omsætningen; mer og mer opføres det i de store Banker, hvor det — foruden at tjene som Repræsentant for Kapitalerne — faktisk kun spiller Værdimaalets Rolle. Det Princip, der er det ledende her, er os ikke ukendt; og det vilde i Sandhed være ret unaturligt, om det ikke ogsaa paa dette Omraade skulde gøre sig gældende. Dette Princip er Arbejdsdelingens.

Og hvad er det saa, der skal dele Arbejdet med Guldet? Hvad er det, der skal overflødiggøre dette som Omsætningsmiddel ved for Fremtiden selv at optræde som saadant? Det er ikke Sølvet; thi det skyder Omsætningen fra sig overalt, hvor den er blot nogenlunde stor og levende. Nej, Fremtidens Omsætningsmiddel bliver Papiret. Det kostbare Guld som Værdimaal, det værdiløse Papir som Omsætningsmiddel, det er Fremtidens monetære Program. Det er Fremtidens Guldmøntfod. Det er det Maal, som Udviklingen i vore Dage er i Færd med at realisere.

Noget nyt er dette jo ikke. Saa snart man begynder at udstede Sedler, funderede paa Metal, eller

Anvisninger, for hvilke der haves Metaldækning i Banken, begynder ogsaa denne Arbejdsdeling. Men det har været vort Aarhundrede, og især den sidste Halvdel deraf, forbeholdt at gennemføre den i stor Stil. Og ogsaa her er det den mest fremskredne Handelsnation, der gaar i Spidsen. Ogsaa her er det i England, at Udviklingen først baner sig Vej. At England har saa stor en Del af sit Guld, som det har, liggende i Banken, medens snart sagt hele dets store Omsætning foregaar ved Hjælp af Papir — hvad er dette andet end den omtalte Arbejdsdeling? Hvad vil dette sige andet, end at Guldet er Værdimaal, Papiret Omsætningsmiddel?

At dette maa være Udviklingens Maal, kan man ogsaa se ved at betragte Udviklingen under en anden Synsvinkel end den nys anlagte. Jeg skal med nogle faa Ord forsøge at vise dette.

Som bekendt begynder Omsætningen som Tuskhandel. Vare byttes mod Vare. Efterhaanden bliver saa en bestemt Vare, en af alle kendt og attraet Vare, det almindelige Omsætningsmiddel. Og i Tidernes Løb er det da Guld og Sølv, der bliver Omsætningsmidlet for alle civiliserede Folk. Men en Vare maa det være, en Værdigenstand maa man have som saadant. I Tider, hvor Retssikkerheden er ringe, hvor Tilliden til Samfundsinstitutionerne mangler, hvor Erfaringen lærer Mennesket, at det gør bedst i kun at tro paa sig selv, i saadanne Tider maa man for hver Værdi, man giver fra sig, paa Stedet have en lige saa stor Værdi tilbage. Værdigenstanden som Omsætningsmiddel er et Udtryk for manglende Tillid. I samme Grad som Tilliden til Samfunds-

institutionerne og mellem Borgerne indbyrdes bliver større, i samme Grad aftager ogsaa for Køberen Nødvendigheden af strax at give fuldt Ækvivalent i Bytte, og Sælgeren lader sig nøje med et blot Løfte om Betaling. Den Bestræbelse efter en sundere Økonomi, der gaar gennem al Udvikling, hvad enten vi bevæger os paa Naturens, paa Sprogets, paa Menneskelivets eller paa Samfundslivets Omraade, og som gaar ud paa ved stadig færre og simplere Midler at naa det samme Resultat, den gør sig desuden ogsaa gældende her: Værdigenstandens Mellekomst mellem Køb og Salg har været en Omvej, som Udviklingen nu gør overflødig. Metallet skydes derfor ud af Omsætningen. I Stedet for Penge træder Pengerepræsentativer; i Stedet for Værdien træder Fordringen. Hermed bliver Omsætningen simplificeret, og Verden opnaar tillige at faa de store Værdier, den har haft bundne i Form af Omsætningsmidler, disponible til andre Formaal.

Udviklingen bevæger sig i en Spiral. Vi ser det paa alle Omraader. Overalt vendes der tilbage til tidligere Tilstande. Kun kommer disse igen under mere moderne Former, paa højere Trin i Udviklingen. Det er ganske det samme Fænomen, der møder os her. Vi begynder med en Tuskhandel, hvori de forskellige Varer direkte ombyttes mod hinanden. Vi naar et Stadium, paa hvilket vi har lært Nyttens af et Omsætningsmiddel at kende. Omstændigheder gør det nødvendigt, at dette Omsætningsmiddel er en Værdigenstand. Dette Stadium er Pengeøkonomiens. — Vi ender med en Tuskhandel af en højere Art. Værdigenstandens Mellekomst mellem Køb og Salg er ikke længer nødvendig. Vare byttes atter mod Vare; kun

er Byttets to Led adskilte i Tid. Dette er Kredit-økonomiens Stadium. Paa dette drager man Fordel af Erfaringen om Nyttens af et Omløbsmiddel, samtidig med at man undgaar Ulemperne ved at have store Værdier bundne i Anvendelsen som saadant.

Med andre Ord: Det er ikke alene Sølv, der som Pengestof er skudt ud af Omsætningen; det er ogsaa Guld. Metallerne er bundfældede i Udviklingens Strøm. Et Forsøg paa at tvinge den til atter at tage dem med sig, vil kun volde Vanskeligheder og Forstyrrelse. Det, man skal rette sine Bestræbelser paa, er derfor ikke at sætte Sølv ind i Omsætningen, men tværtimod at sætte Guld ud af den. Det er den sidste Art af Bestræbelser, der har nogen Udsigt til at lykkes og til at bære Frugt.

Men kan man end undvære Guld som Omsætningsmiddel, kan man dog ikke undvære det som Værdimaal. Til Maal for Værdien kan kun bruges en Værdi. Dette er naturligt og selvfølgelig. Men heller ikke her er der Brug for Sølv. Dels har det vist sig for svingende og upaalideligt som Værdimaal, dels er den forhaandenværende Guldmasse sikkert mere end tilstrækkelig til at gøre Tjeneste som saadant. — Ogsaa ad den nys omtalte Vej skrider derfor Udviklingen fremad mod Guld og Papiret.

At Guld mængden vil være tilstrækkelig til at varetage den nævnte Funktion, tror jeg aldeles bestemt. I Omsætningen holdes Guld nu for Tiden kun fast ved kunstige Midler, særlig ved at Minimum for Sedlernes Paalydende er sat for højt i de store Lande. Hæves disse Skranker for Guldets Bortstrømmen fra Omsætningen, vil det endnu mere, end det nu gør, trække

sig tilbage herfra for at ophobes i Bankerne som Værdimaal. Dets Mængde her bliver altsaa større samtidig med, at dets Virksomhedsomraade bliver mindre. Desuden kan det ubestrideligt tjene som Grundlag for et langt større Seddelbeløb end nu. I Omsætningen kan det altsaa mangfoldiggøres — til en vis Grad naturligvis —, og dets Mængde bliver ogsaa af denne Grund stærkere virkende.

Der vil altsaa ingen Guldmangel blive. Om der er det selv nu, er desuden et stort Spørgsmaal. Jeg tillader mig at indskyde en Bemærkning herom. Jeg tror ikke, der er Guldknaphed. Hvad Verden lider under, er ikke Manglen selv, men Frygten for Mangel. Det er denne Frygt, der faar de forskellige Lande til krampagtig at holde fast paa deres Guld, hvad der selvfølgelig hindrer dets frie Bevægelighed og vanskeliggør dets Fungering. Og denne Frygt har til Dels andre Aarsager end de økonomiske. Den har særlig et politisk Motiv: Frygten for en Krig. Kan Verden blive Frygten kvit, vil »Manglen« være forsvunden med det samme.

Hvad iøvrigt den omtalte Arbejdsdeling mellem Guldet og Papiret angaar, ses det let, hvad Resultaterne af denne vil blive, naar den faar Lov at udvikle sig frit: At Guldmængden, som jeg forsøgte at vise, kommer til at gøre sig stærkere gældende, vil være ensbetydende med, at de værdiforstyrrende Momenter faar en mindre Indflydelse. Dette vil atter sige det samme som, at vi faar et mere stabilt Værdimaal, altsaa ogsaa et mere stabilt Prisniveau. Det var den ene af de Fordele, Bimetalismen skulde forskaffe os. Naar endvidere, som jeg tror, alle store Nationer vil

havne i Guldmøntfoden, saaledes som jeg opfatter denne, vil dermed de Forstyrrelser, der nu genere den internationale Handel, og som er opstaaede ved, at de forskellige Nationer har et forskelligt Værdimaal, være bragte til at forsvinde, og Handelens Chancer vil atter være lige. Det var den anden af de Velsignelser, Bimetalismen skulde bringe. Da Efterspørgslen efter Guldet er bleven mindre, vil ogsaa dets Værdi være bleven mindre — den vil i alt Fald ikke stige — og selv om dette nu ikke kan skaffe os et højere Prisniveau, vil det dog medføre, at det nuværende kan opretholdes. Det var den tredje af de Fordele, som Bimetalismen har nogen Mulighed for at kunne yde Verden. Men hvad der især har Betydning vil dog være, at Prisniveauet under en saadan Ordning, hvor Værdiforstyrrelser, udgaaede fra Værdimaalet, saa godt som umuliggøres, i langt højere Grad, end det nu er Tilfældet, vil blive et Udtryk for Varernes indbyrdes Værdiforhold, vil blive et virkeligt Værdiniveau, og at en Mængde Forstyrrelser i Omsætningen, en Mængde usunde Spekulationer og en Mængde Kriser — hvilke gode Ting alle i de forgangne Tider altfor ofte har haft deres Rod i Værdimaalets egne Værdisvingninger — derved vil være bragt ud af Verden.

Naar Øjet følger Udviklingens Retning fremad, ser det altsaa med det samme Udvejen til Frelsen. Midlerne hertil bærer Udviklingen selv i sit Skød. Og det vilde i Sandhed være unaturligt, stridende mod al Erfaring, rystende ens Tro paa det gode i al naturlig Udvikling, om dette ikke var Tilfældet.

At Ruslands, Amerikas, ja selv ogsaa Indiens Overgang til Guldmøntfoden, skulde fremkalde nogen

væsenlig Forandring i den monetære Situation, saaledes som denne er fremgaaet af den ovenfor skitserede Udvikling, kan jeg ikke anerkende, og allermindst kan jeg indrømme, at Forandringen skulde gaa i den af Bimetalisterne profeterede Retning. Kampen om Guldets vil blive hidsigere ganske vist; men dette vil kun føre til, dels at Guldproduktionen vil anspænde sine Kræfter i endnu højere Grad end nu, dels at man med Magt vil tvinge endnu mere Guld ud af Omsætningen, og fra det Omraade, hvorfra det forlængst vilde være forsvundet af sig selv, hvis man ikke netop med Magt havde holdt det tilbage.

Jeg har dvælet saa længe ved det foregaaende, fordi det for mig er Hovedsagen at faa konstateret den Retning, som Udviklingen, uafhængig af menneskelig Vilje, af sig selv maa tage, fordi jeg tror, at denne Side af Sagen har været draget for lidt frem i Debatten, i al Fald herhjemme, og fordi jeg derfor kunde ønske at faa Diskussionen i Aften til at dreje sig hovedsagelig om dette Spørgsmaal.

Vil man indvende, at man ikke maa overse de Forstyrrelser, som utvivlsomt vilde følge af, at man paa en Gang lod Sølvet falde som Hovedmøntmetal, saa forekommer det mig, at der ikke er andet at svare hertil, end at de Lande, der paa kunstig Maade har holdt Sølvet i Funktion, paa kunstig Maade har holdt Efterspørgslen efter det vedlige, og derved foranlediget en Masseproduktion af et Metal, hvis Mængde i Forvejen snarest var for stor — at disse Lande maa tage Skade for Hjemgæld og betale deres mislykkede Experimenter.

Desuden vil jo Sølvets Rolle som Møntmetal ikke være udspillet, selv om det ikke længer kan fungere som Hovedmønt. I Form af Skillemønt kan det endnu i stor Udstrækning tjene Omsætningen i de civiliserede Lande; og i Østerlandene har det jo som Skatkammermateriale endnu en rig Fremtid for sig. Et Middel til at lette dets Anvendelse fandtes desuden i det Forslag, som afdøde Nationalbankdirektør Levy fremsatte for Pariserkongressen i 1881. Havde end Realiseringen af dette Forslag ikke skaffet Plads for alt Sølv, vilde den dog have skabt en Tilstand, der havde været langt at foretrække for den Usikkerhed, som Sølvets upaalidelige Værdi nu frembringer.

Der er en Indvending endnu, som man kan rette mod det foregaaende: Der er deri ikke anvist nogen Vej til at komme ud over det, der af alle anses for at være Hovedulæmpen ved den nuværende Situation — nemlig det lave Prisniveau. Om dette skal jeg da nu gøre et Par Bemærkninger.

Det vilde nu her føre for vidt at komme ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Verden stod sig bedst ved høje eller lave Varepriser. Hvad der ankes over er jo imidlertid heller ikke saa meget det lave, som det er det nedadgaaende Prisniveau. Med Hensyn til dette er alle enige om, at det er af det onde. Det hindrer Spekulationen, hæmmer Handelen, trykker baade herigennem og direkte Produktionen og vanskeliggør Kapitalens Anvendelse. Kort sagt, et nedadgaaende Prisniveau er Aarsag til tusinde Ulykker, og kun faa har noget godt at sige om det.

Uden nu at ville hævde, at Verden vilde staa sig bedst ved et stadigt synkende Prisniveau, eller blot at

et saadant kunde tænkes at existere, vil jeg dog minde om, at lige saa lidt som noget andet her i Verden blot er af det onde, er et nedadgaaende Prisniveau det. Prisernes Gliden-nedad i de sidste Par og tyve Aar har trykket Produktionen. Det maa man indrømme. Men det maa dog heller ikke glemmes, at dette Tryk har lært Produktionen at arbejde paa den mest økonomiske Maade, har tvunget den til at formindske Frembringelsesomkostningerne og har faaet den til at indrette sig med den mindst mulige Avance for Øje. Et Prisniveau som det, Verden har kendt siden 1875, vilde maaske have knuget en Produktion som forrige Aarhundredes til Jorden; men vor Tids Produktion er gaaet ud af Krisen med en saa godt som fordoblet Arbejdsevne. Afset fra de Fordele, som de nedadgaaende Priser har bragt Konsumenterne, er dog allerede dette et Resultat, som ikke bør overses, og hvis Godhed næppe vil kunne bestrides.

Hvad Aarsagen er til det nedadgaaende Prisniveau, skal jeg ikke komme ind paa, dels fordi det vilde falde udenfor dette Indledningsforedrags Ramme, dels fordi jeg anser dette Spørgsmaal for uddebatteret. Hellere rejser jeg derfor det Spørgsmaal, som i denne Forbindelse er det vigtigste, og som jeg tror at have Lov til at rejse:

Vilde man ved Indførelsen af Bimetalismen kunne opnaa at hæve Varepriserne, og vilde i saa Fald dette være heldigt?

Maa Svaret herpaa blive et Nej, vil et af de allervæsentligste Motiver til Indførelsen af Bimetalismen være bortfaldet, og der vil være en Grund mindre til at tro, at Fremtiden skulde tilhøre denne.

Og jeg tror, at Svaret maa blive benægtende. Thi selv om der virkelig ved Omsætningsmidlernes Forøgelse indtraadte en Prisstigning, vilde denne dog, tror jeg, blive rent forbigaaende. Markedet er nu saa følsomt, Konkurrencen saa levende, Produktionen saa ydedygtig, at selv den allerringeste Udsigt til Gevinst ud over det sædvanlige vilde være Anledning nok for Producenterne til at kaste saa store Varemængder ud over Markedet, at Priserne atter hurtigt vilde synke. Naar en Produktion under et nedadgaaende Prisniveau har udviklet sig til den Grad af Fuldkommenhed, til den Størrelse, til den Rigdom, til den Snarhed i Vendingen, som vor Tids Produktion har det, er der dog al Sandsynlighed for, forekommer det mig, at en Opgang i Prisniveauet vil blive mødt med en saadan Forøgelse i Vareudbuddet, at Opgangen meget snart vil forvandle sig til Nedgang. Vareudbuddet er med andre Ord nu for Tiden saa elastisk, at Prissvingningerne kun kan blive smaa. En stor og varig Stigning i Prisniveauet anser jeg derfor for absolut udelukket. Man vil sige, at den Forøgelse af Sølvmængden, som vilde følge paa Indførelsen af Bimetalismen, vilde være tilstrækkelig til at holde Varepriserne oppe. Dette er tvivlsomt. Og meget mere end tvivlsomt er det, at Udvidelsen i Sølvsproduktionen skulde kunne frembringe — hvad der dog skulde være en af Bimetalismens fornemste Virkninger — et opadgaaende Prisniveau. Herfor vil Produktionens nuværende Ydedygtighed være en uoverstigelig Hindring. Utvivlsomt er det derimod, at Bimetalismens Indførelse vilde være Signalet til en kunstig og stærk Forcing i Produktionen af et Metal, hvis Mængde allerede nu er unødvendig stor, og som

— hvis Udviklingen havde faaet Lov til frit at gaa sin Gang — forlængst vilde være blevet kasseret som Omsætningsmiddel.

Og naar de civiliserede Nationer — selv de, der som de Forenede Stater allerivrigst kæmper for Bibeholdelsen af Sølv et som Hovedmøntmetal — allerede nu undgaar at bruge det i Omsætningen, hvorledes kan man da tro, at de samme Nationer vil akceptere dette Metal som Omløbsmiddel i Fremtiden, naar Omsætningen bliver endnu livligere, endnu større, og derfor kræver endnu lettere haandterlige Hjælpemidler, end den nu kræver?

Men selv om Sølv et virkelig blev remonetiseret, og selv om der virkelig efter denne Remonetisering indtraadte en Prisstigning, saa staar dog stadig dette Spørgsmaal tilbage: Vilde denne Prisstigning være af det gode?

Ogsaa dette forekommer mig at være tvivlsomt. Erfaringerne fra dette Aarhundrede taler i al Fald ikke derfor, Guldopdagelserne midt i Aarhundredet bragte os Krisen i 1857, Transaktionerne efter 1870 førte til Krisen i 1873. Og den Spekulation, som utvivlsomt vilde blive Følgen af Bimetalismens Indførelse, vilde lige saa sikkert ende med en Krise, især da Konsumenternes Købeevne paa ingen Maade vilde kunne voxe — om den overhovedet voxede — i samme Grad som Spekulationen tog Fart, og Produktionen udvidede sig. Krisen vilde blive saa meget alvorligere, som Spekulationen tillige vilde give sig Udslag i en Formindskelse af Verdens disponible Kapital, der ingen Forøgelse havde modtaget, fordi Tysklands, Frankrigs og Amerikas Sølv atter var blevet

en kurant Handelsvare. Jeg tænker her ganske særlig paa Landbruget: Takket være Bimetalisternes Agitation nærer Landbefolkningen rundt om i Verden en sand Kulsviertro paa, at Bimetalismens Indførelse vilde være ensbetydende med Genkomsten af gode Tider. Ogsaa Landmændene vilde derfor tage Forskud paa disse. Ogsaa Landmændene vilde derfor spekulere. Og et Udslag af deres Spekulation vilde være en ny og stærk Behæftelse af Jorden. Disponible Kapitaler vilde i Mængde gøres faste. Allerede heri kunde da ligge Spiren til en Krise. Og havde vi saa naaet Prisstigningens Tinde, og Landmændenes Indtægter ikke længer steg i samme Grad, som deres Udgifter var voxede — ja, saa vilde Følgen blive en Landbrugs-krise af en endnu værre Art end den nuværende, fordi Gælden var saa meget større end nu, og Renten saa meget højere, paa Grund af de disponible Kapitalers Formindskelse.

En anden og nok saa betydningsfuld Virkning af Prisstigningen vilde være en Skærpelse af den sociale Kamp. Det er en Selvfølge, at Arbejderne, der i den sidste Snes Aar har tilkæmpet sig adskillige Fordele i Form af Lønningsforhøjelser, ikke vilde lade sig disse slippe af Hænderne gennem en Forhøjelse af Prisen paa deres vigtigste Forbrugsartikler. Lønkampene med alle deres uheldige Følger for Produktion og Omsætning vilde derfor tage fat med fornyet Raseri, og det er et stort Spørgsmaal, om Produktionen ikke allerede herved vilde lide mere, end den vilde vinde ved Forhøjelsen af Varepriserne.

Om det nuværende Prisniveau endnu blot dette: Man er tilbøjelig til at se det kun i Forhold til Priserne

nærmest efter 1850, som oftest kun i Forhold til Priserne efter 1870. Men dette, tror jeg, er urigtigt. Man ser for lidt tilbage, betragter ikke Tilstanden i dens historiske Kontinuitet. Hvis det maa være mig tilladt at sige min Mening om Prisniveauet nu, saa er det denne, at det er en Fortsættelse af det, som man maaske kunde kalde det historiske Prisniveau: det, som det økonomiske Liv var et helt Aarhundrede om at naa til, som det holdt sig paa — med jævne Svingninger — i et Par Aarhundreder, og som det derfor ikke uden Forstyrrelser pludseligt kunde bryde med. Prisstigningerne efter 1850 og 1870 var begge Prisrevolutioner, pludselige og voldsomme Brud paa en jævn Udvikling. De fremkaldte derfor begge lige saa voldsomme Reaktioner. Nu er Verden kommen nogenlunde til Ro derefter. Vi er nu nede paa det »historiske« igen. Men er der nogensomhelst Anledning til at tro, at et nyt Brud paa dette ikke skulde have de samme Følger som de tidligere? Er der nogensomhelst Grund til at antage, at en ny Revolution ikke ogsaa skulde drage Reaktionen efter sig?

Sikkert ikke!

Efter alt, hvad jeg har sagt i det foregaaende, tror jeg derfor, at Svaret paa det Spørgsmaal, jeg begyndte med at stille, maa blive dette: Bimetalismen er overflødig. Den er ikke alene overflødig, dens Indførelse vilde endogsaa have skadelige Virkninger. — Fremtiden tilhører Guldmøntfoden.